
Utvärdering av Innovationsstödet i Västerbotten 2020 - 2022

Uppdragsgivare: Region Västerbotten

Uppdragsperiod: Augusti – oktober 2023

Uppdragstagare: Regionakademien AB, Peter Hedman och Lena Hedman Rahm

Innehållsförteckning

<u>1</u>	<u>INLEDNING.....</u>	<u>3</u>
1.1	BAKGRUND	3
1.2	METOD	4
<u>2</u>	<u>INNOVATIONSBRIDRAGENS OMFATTNING OCH FÖRDELNING</u>	<u>6</u>
2.1	INLEDNING	6
2.2	INNOVATIONSBRIDRAGENS OMFATTNING - ANTAL OCH STORLEK.....	7
2.3	INFORMATION OM FÖRETAGEN SOM BEVILJATS INNOVATIONSBRIDRAG.....	8
2.4	INNOVATIONSBRIDRAGENS FÖRDELNING PÅ FÖRETAGENS STORLEK, BRANSCHER, GEOGRAFI OCH KÖN	8
2.5	FÖRETAGENS KOPPLING TILL AKADEMI OCH INKUBATORER.....	13
<u>3</u>	<u>FÖRETAGENS UTVECKLING – AKTIVITETER, RESULTAT OCH EFFEKTER.....</u>	<u>14</u>
3.1	INLEDNING	14
3.2	FÖRETAGENS AKTIVITETER, RESULTAT OCH NYTTJANDE AV ANNAT INNOVATIONSSTÖD	15
3.3	EFFEKTER PÅ FÖRETAGENS UTVECKLING	16
3.4	FÖRETAGENS UPPFATTNING OM NYTTA OCH UTVECKLING.....	18
<u>4</u>	<u>FALLSTUDIER AV FÖRETAG SOM BEVILJATS INNOVATIONSBRIDRAG</u>	<u>21</u>
4.1	INLEDNING	21
4.2	EKONOMIKOLLEN I UMEÅ AB	21
4.3	SAMMANFATTNING AV FALLSTUDIER MED FÖRETAG SOM BEVILJATS INNOVATIONSBRIDRAG INNAN 2020	23
<u>5</u>	<u>SAMMANFATTNING, SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER</u>	<u>23</u>
5.1	UPPDRAG OCH METOD	23
5.2	ANALYS OCH SLUTSATSER OM INNOVATIONSBRIDRAGENS BIDRAG TILL RESULTAT OCH EFFEKTER	24
5.3	ANALYS OCH SLUTSATSER OM FÖRETAGENS UPPFATTNING OM NYTTA OCH UTVECKLING.....	25
5.4	ANALYS, SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER OM INNOVATIONSBRIDRAGENS FÖRDELNING PÅ FÖRETAGENS STORLEK, BRANSCHER, GEOGRAFI OCH KÖN	25
5.5	ANALYS, SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER OM INNOVATIONSBRIDRAGEN I ETT SYSTEMANALYTISKT PERSPEKTIV	27

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Region Västerbotten har sedan 2019 regeringens uppdrag att samordna det regionala utvecklingsarbetet för hållbar tillväxt i länet. Inom ramen för det regionala utvecklingsuppdraget tilldelas Region Västerbotten årligen medel som finansierar regionala företagsstöd. Verksamheten gällande företagsstöd har tidigare bedrivits av Länsstyrelsen i Västerbotten fram till årsskiftet 2018/2019 då verksamheten övergick till Region Västerbotten.

I samband med övergången ansökte Region Västerbotten om EU-medel från Tillväxtverket i form av ramprojekt för företagsstöd för att förstärka arbetet med de utmaningar som finns inom näringslivet i vår region samt få extra medel att bevilja till företag. Sedan 2019 har Region Västerbotten avslutat tre ramprojekt och ytterligare två pågår, varav det ena avslutas nu. Denna rapport avser det projekt som avslutas nu.

Utvärderingen har omfattat innovationsbidrag mellan 2020 – 2022. Eftersom den utgjort en del av en samlad utvärdering av perioden 2010 – 2022 har vi haft möjlighet att komplettera den med data, information och synpunkter som härrör från en samlad bild av innovationsbidragen under en längre period, som är generellt tillämpbar och som därmed också är aktuell för utvärderingen av perioden 2020 – 2022. Vi har exempelvis i fallstudierna redovisat ett sammanställt resultat av några intervjuer som genomförts med företag som beviljats bidrag innan 2020.

Innovationsbidraget utgör en stödform inom de regionala företagsstöden som är riktad till små och medelstora företag. Insatserna som företaget söker stöd för ska ha som mål att utmynna i en produkt eller tjänst som är att betrakta som en innovation. Innovationen ska vara ny eller väsentligt förbättrad och ska vara verifierad av en oberoende part via en nyhetsgranskning eller marknadsöversikt. En marknad och en efterfrågan på produkten eller tjänsten ska finnas.

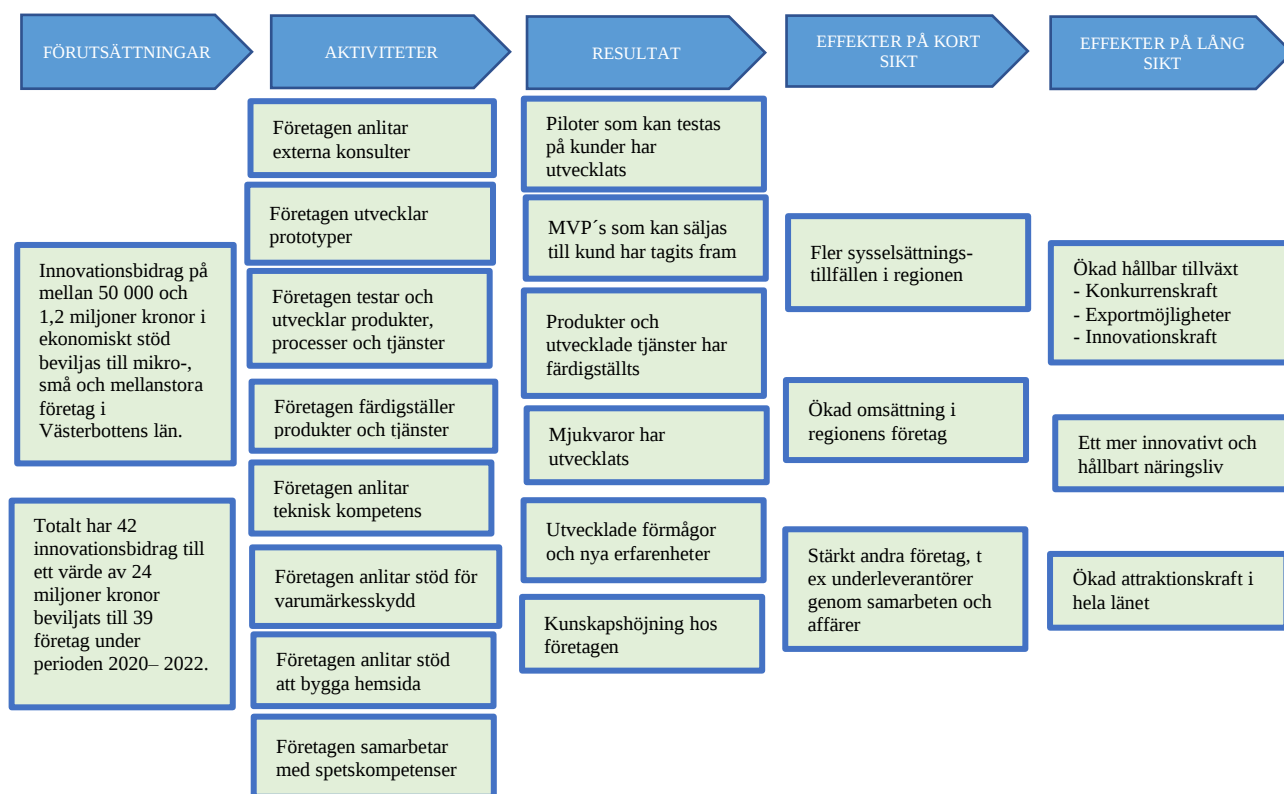
Region Västerbotten har uppdragit till Regionakademien AB att genomföra en fördjupad utvärdering av effekterna av innovationsbidragen 2020 - 2022. Uppdraget har varit att följa upp och bedöma resultatet och effekterna av Innovationsstödet och som underlag har vi tagit del av data som finns i NYPS, information från allabolag.se, genomfört egen enkätundersökning samt genomfört fallstudier som baseras på intervjuer med företag.

Vi har disponerat rapporten som följer. I avsnitt 1 - *Inledning* visar vi bakgrunden till studien och våra metoder. I avsnitt 2 - *Innovationsbidragens omfattning och fördelning* har vi redovisat omfattningen av innovationsbidragen, företag som är verksamma idag, vilka branscher som fått stöd m m. Avsnitt 3 - *Företagens utveckling – aktiviteter, resultat och effekter* beskriver vad företagen har nyttjat innovationsbidragen till och vad de fått för resultat i företaget och vad företagens utveckling får för effekter. I Avsnitt 4 - *Fallstudier av företag som beviljats innovationsbidrag* har vi redovisat en fallstudie och en sammanfattning intervjuer som genomförts med företag som varit framgångsrika med att utveckla innovationen de fått bidrag för, och sist i avsnitt 5 – *Sammanfattning, slutsatser och rekommendationer*, sammanfattas våra slutsatser.

1.2 Metod

1.2.1 Inledning

Som utgångspunkt för vår datainsamling och våra analyser har vi använt en effektlogikkedja. Den visar vilka förutsättningar som gäller för det område som utvärderingen avser, vilka aktiviteter som genomförs och kausaliteten mellan aktiviteterna, vilka resultat som förväntas uppnås och förväntade effekter på kort och lång sikt. Genom att utgå från en effektlogik får man en helhetsbild som visar på samband och tydliggör vilka antaganden som ligger till grund för analysen. Nedan visas den effektlogik som legat till grund för vårt arbete.

Figur 1. Effektlogikkedja som tagits fram för att skapa en helhetsbild av innovationsbidragets aktiviteter, resultat och effekter.

Vi har använt oss av tre sätt att samla in data för att undersöka innovationsstödet resultat och effekter: skrivbordsanalys, enkätundersökning och fallstudier. Regionakademien har omfattande teoretisk och praktisk kunskap och erfarenhet om företag, företagsstöd och innovationsstödssystem i Västerbottens län och har därför väl lämpad kompetens att göra analyser, dra slutsatser och göra rekommendationer.

1.2.2 Skrivbordsanalys

I skrivbordsanalysen kartlade vi samtliga 39 företag som beviljats innovationsbidrag under perioden 2020 - 2022. Analysen syftade till att samla information och gruppera företagen utifrån följande frågeställningar som formulerats i samråd med Region Västerbotten:

- Förändring av omsättning och antal anställda hos företag som beviljats innovationsbidrag
- Verksamhetens huvudsakliga hemvist (i Västerbotten eller utanför länet)
- Orsaker till att verksamhet bedrivs utanför Västerbotten
- Stöd till företag som innan beviljandet av stödet inte hade verksamhet i Västerbotten
- Nuvarande verksamhets koppling till den innovation som utvecklats med stöd av innovationsbidraget
- Företagens eventuella koppling till akademien och/eller inkubator i samband med innovationsbidraget
- Storleken på det stöd som företagen sökt, beviljats och fått utbetalt
- Storleken på det stöd som utgörs av EU-finansiering
- Stödmottagarens insikt om att stödet medfinansierats av EU
- Innovationsbidraget i förhållande till effekter: sysselsättning, omsättning, effekter hos andra företag i länet, oförutsedd utveckling av företagets verksamhet, upplevd nytta av stödet, om stödet inte har gett den effekt man avsett enligt ansökan - vad beror det i sådana fall på?
- Har företaget fått andra ekonomiska stöd till innovationsutvecklingen?
- Trend (t ex typ av företag, produkt/tjänst)
- Analys av EU-stödets nytta utifrån vår erfarenhet och vad det ger för nytta i förhållande till projektfinansiering
- Företag som saknar verksamhet 2023 (t ex antal, orsaker)

Den data som fanns i systemet NYPS har utgjort den grundläggande informationen om bolaget som fått stöd, kontaktpersonen, datum för beviljande av stöd, sökt belopp och utbetalt belopp. Denna information har sedan kompletterats med information från allabolag.se om bolagens omsättning och antal anställda innan innovationsbidraget samt 2022, bolagets registreringsdatum, eventuell ny kontaktperson, om företagets verkliga huvudmän är män, kvinnor eller delat män/kvinnor samt om bolaget ingår i en koncern.

1.2.3 Enkätundersökning

För ytterligare insamling av information har en skriftlig enkätundersökning skickats ut till de företag som varit möjliga att finna kontaktuppgifter till och av dessa har 22 företags representanter svarat. Det innebär att vi har haft en svarsfrekvens på drygt 56 %, vilket vi vid jämförelse med andra enkätundersökningar som vi tidigare genomfört utgör ett mycket bra resultat. Skälet till den höga svarsfrekvensen är bland annat att vi genomfört särskilda efterforskningar av kontaktpersoner via webbplatser och LinkedIn.

I enkäten ställdes frågor om var företaget har sin hemvist och om det inte är i Västerbotten, vad orsaken är till det, om den innovation som stödet gällde drivs och säljs idag, om företaget hade koppling till akademien och/eller inkubator vid tidpunkten för stödet, om den utvecklade innovationen har gett effekter hos andra företag i regionen, om det skett någon oförutsedd, positiv eller negativ, utveckling av företagets verksamhet, om och i vilken grad företagen upplevt nyttan av innovationsbidraget nyttan samt vad som varit konkret nytta med bidraget, om stödet inte fått

önskvärd effekt, vad det i sådana fall berott på, om företaget fått andra ekonomiska stöd till innovationsutveckling, om stödmottagaren känt till att stödet delvis finansierats av EU samt om den som svarat på enkäten har synpunkter på något med innovationsbidraget som skulle kunna förbättras.

1.2.4 Fallstudier av företag som beviljats innovationsbidrag

Utvärderingen har omfattat en fallstudie av ett företag som beviljats innovationsbidrag inom ramprojektet 2020 - 2022. Syftet med fallstudier har varit att visa på företag med olika förutsättningar som beviljats innovationsbidrag, vilka konkreta åtgärder som genomförts, vilka resultat och vilka effekter som stödet bidragit till och entreprenörernas uppfattning av nytta och förbättringsmöjligheter. För att få bästa möjliga allsidiga bild har vi i utvärderingen även redovisat en sammanfattning av fallstudier avseende fyra företag som beviljats innovationsbidrag innan 2020 som grundas på utvärdering på fallstudier genomförda under en längre period som är generellt representativ även för 2020 – 2022. Skälet till att även redovisa erfarenheter från företag som tidigare fått innovationsbidrag är att effekterna av stödet ofta kan bedömas först efter några år och att det därigenom skapar ett större värde för utvärderingen. Urvalet av entreprenörer har skett mycket medvetet för att få ett brett, allsidigt underlag med en fördelning mellan etablerade företag och startups, företag av olika storlek, företag som har hemvist i olika delar av Västerbottens län, företag som är verksamma inom olika branscher och företag som har haft kvinnor och män som ägare. Fallstudierna baserades på telefonintervjuer med verksamhetsledare som kompletterats med företagsfakta från allabolag.se. Den fallstudie med ett företag som beviljats innovationsbidrag 2020-2022 som genomförts inom ramen för utvärderingen kompletterad med sammanfattning av fallstudier med fyra företag tidigare beviljats innovationsbidrag finns presenterade i avsnitt 4.

2 Innovationsbidragens omfattning och fördelning

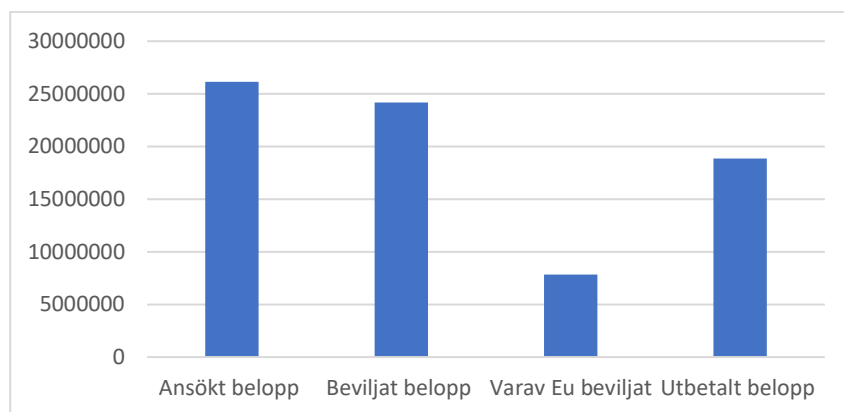
2.1 Inledning

Innovationsbidrag är ett stöd som syftar till att utveckla nya produkter och tjänster. Stöd kan ges upp till 1 200 000 kronor och kan lämnas till mikro-, små och medelstora företag som utvecklar en innovativ produkt eller tjänst i en verksamhet som bedrivs inom länet. Målet är att innovationen ska bidra till att skapa tillväxt och arbetstillfällen i Västerbotten. Stöd kan exempelvis lämnas till marknadsanalyser, tekniska analyser, prototypframtagning, patentansökan (i samband med utvecklingskostnader – enbart patentkostnader godkänns ej) och eget arbete utifrån uppsatta villkor.

Kriterierna för att beviljas innovationsbidrag är att produkten eller tjänsten bedöms vara innovativ och förväntas bidra till tillfredsställande lönsamhet och ge anställda en varaktig sysselsättning i Västerbotten. Investeringen ska genomföras inom 1 - 2 år och utbetalningsansökan görs i efterskott när kostnader har betalats.

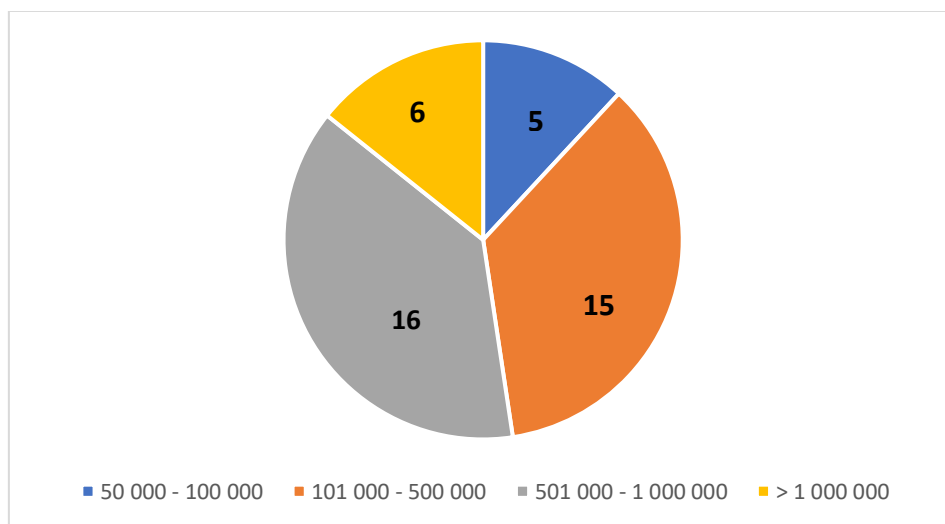
2.2 Innovationsbidragens omfattning - antal och storlek

Det totala ansökta beloppet under perioden 2020 – 2022 var 26 149 750 kronor och av det ansökta beloppet beviljades 24 189 128 kronor. Av den beviljade summan var 7 814 154 kronor finansierat av EU. Det belopp som totalt betalats ut var i skrivande stund (oktober 2023) 18 858 495 kronor men då hade en del av det stöd som beviljats under 2022 inte betalats ut ännu.

Figur 2. Ansökta, beviljade och utbetalade innovationsbidrag i svenska kronor

De belopp som beviljats har varierat mellan 50 000 – 1 200 000 kronor och nedan visas de antal bidrag som beviljats inom intervallen 1 – 100 000 kr, 101 000 – 500 000 kr, 501 000 – 1 000 000 kr samt 1 000 000 – 1 200 000 kr. De allra flesta bidrag som har beviljats har varit inom intervallet 501 000 – 1 000 000 kr (16) och sex av bidragen har varit mellan 1 000 000 – 1 200 000 kr.

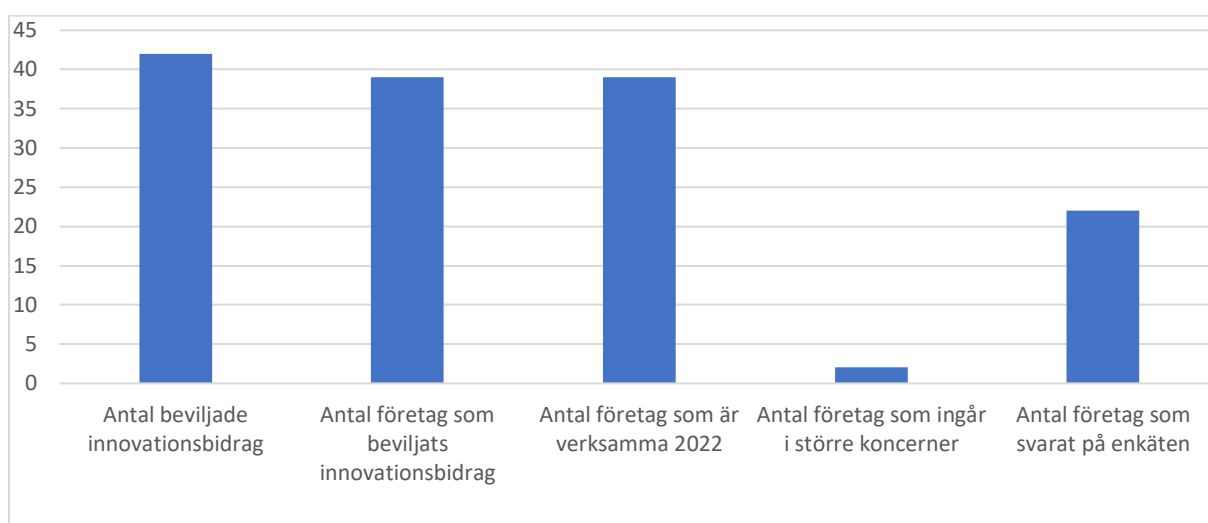
Figur 3. Antal beviljade innovationsbidrag inom olika beloppsintervall. Uppgifterna är hämtade från NYPS

Den insamlade informationen visar i övrigt att allt beviljat stöd inte alltid nyttjas av de sökande och vid intervjuerna med företagen framkom att de ibland sökt för lite bidrag då kostnaderna blev större än förväntat. Intervjuerna i samband med fallstudierna visade även att det kan vara svårt att i förväg bedöma vad de planerade insatserna kommer att kosta.

2.3 Information om företagen som beviljats innovationsbidrag

Uppdraget har varit att utvärdera innovationsbidragets nytta och vilka effekter det gett på längre sikt. Det underlag som utvärderingen utgick ifrån var 42 innovationsbidrag som beviljats mellan 2020 - 2022 till totalt 39 företag. Tre företag hade erhållit innovationsbidrag vid två tillfällen.

Av de 39 företag som beviljats innovationsbidraget var alla företag fortsatt verksamma vid årsskiftet 2022/2023 och två av dem ingår i större koncerner. Med större koncern avser vi att företaget ingår i koncern utanför den egna företagsstrukturen. Det innebär att helt interna företagsstrukturer som består av ett holdingbolag och det företag som beviljats stödet och har samma ägarkrets inte räknats som större koncern.

Figur 4. Information om företag som beviljats innovationsbidrag. Uppgifterna har hämtats från NYPs, allabolag.se och egen enkätundersökning

Enkäten har besvarats av totalt 22 företag och uppgifter om registreringsår, omsättning, vinst och antal anställda har tagits fram för samtliga 39 företag genom allabolag.se.

2.4 Innovationsbidragens fördelning på företagens storlek, branscher, geografi och kön

2.4.1 Inledning

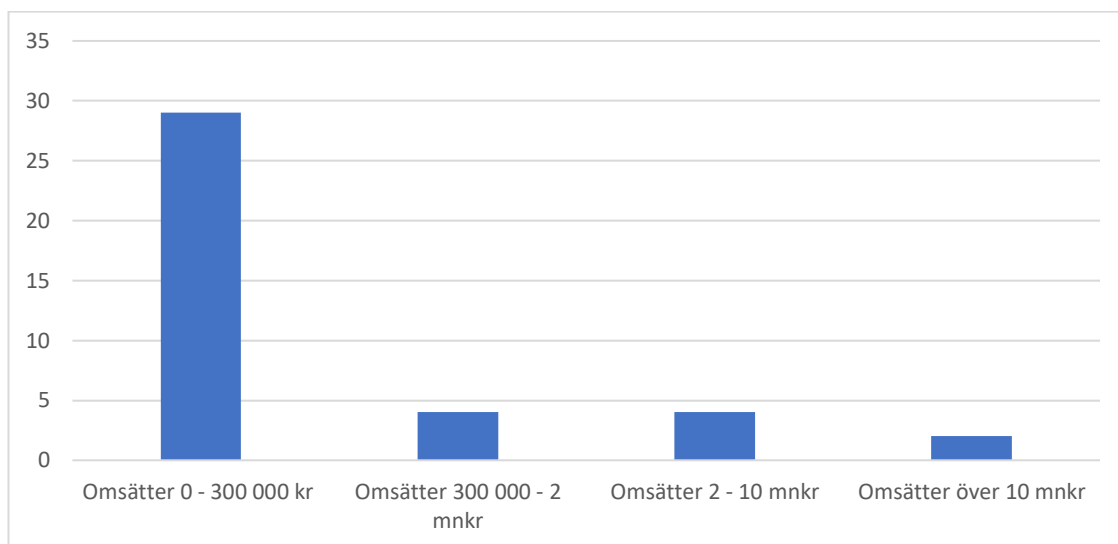
För att kunna analysera och utvärdera förutsättningar för samt resultat och effekter av innovationsbidragen har vi först undersökt vad som kännetecknar företag som beviljats stöd. Vi har undersökt företagen utifrån omsättningens storlek och antal anställda, vilka branscher som företagen tillhör, var företagen har sin hemvist och om företaget har kvinnor eller män som ägare (verklig huvudman) och om uppgift om det saknas om företagens ledning utgörs av kvinnor eller män.

2.4.2 Företagens storlek – omsättning och antal anställda

Totalt har 39 företag beviljats innovationsbidrag av Region Västerbotten under perioden 2020 - 2022. Vi har undersökt företagens storlek när innovationsbidragen beviljades både utifrån företagens omsättning och antal anställda. Uppgifterna omfattar alla de 39 företag som år 2022 fortfarande var verksamma under eget organisationsnummer.

Vi har valt att dela in företag som beviljats innovationsbidrag utifrån omsättning i fyra olika intervall:

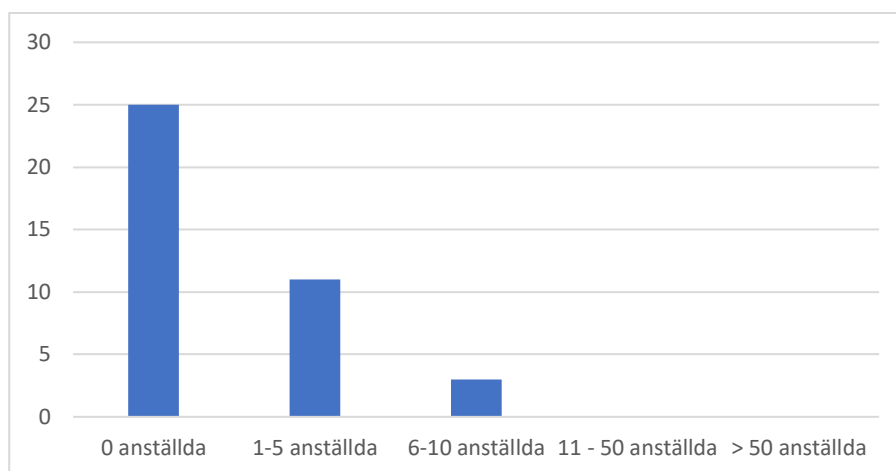
- 0 - 300 000 kronor, som indikerar att företaget hade liten verksamhet. Det omfattar ofta nystartade företag i ett mycket tidigt utvecklingsskede.
- 300 000 – 2 000 000 kronor, som indikerar att det är ett fåmansföretag eller företag i tidig utveckling, ofta med 1 - 2 anställda.
- 2 000 000 - 10 000 000 kronor, som indikerar att det är ett företag som är större än ett fåmansföretag med flera anställda.
- 10 000 000 kronor och uppåt, som indikerar att det är ett etablerat företag som är större än ett mikroföretag med fler än 10 anställda.

Figur 5. Företagen fördelade utifrån omsättnings storlek vid tidpunkt när företagen beviljades innovationsbidrag. Uppgifterna har hämtats från allabolag.se.

Undersökningen visar att av 39 företag som beviljats innovationsbidrag och som fortfarande är verksamma hade 29 företag (75%) omsättning på mindre än 300 000 kronor, 4 företag (10%) omsättning på 300 000 - 2 000 000 kronor, 4 företag (10%) omsättning på 2 000 000 - 10 000 000 kronor och 2 företag (5 %) omsättning på 10 000 000 kronor eller mer.

Förutom företagens omsättning har vi undersökt antal anställda vid den tidpunkt då företagen beviljades innovationsbidrag. Vi har delat in företagens antal anställda i 0 anställda, 1 - 5 anställda, 6 - 10 anställda, 11 - 50 anställda och fler än 50 anställda.

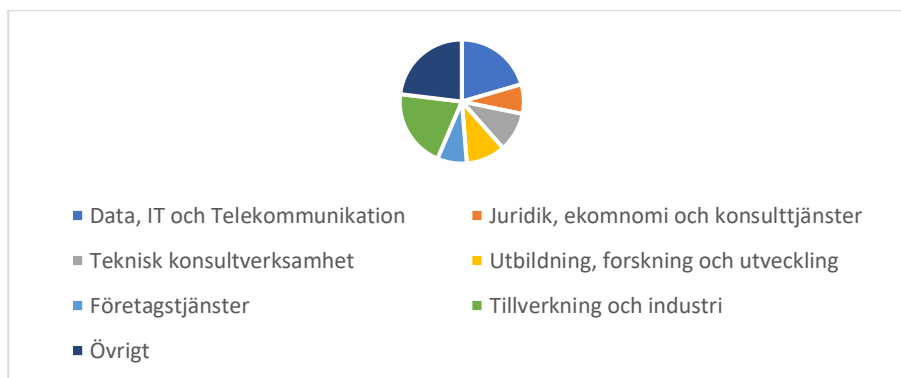
Figur 6. Företagen fördelade utifrån antal anställda vid tidpunkt när företagen beviljades innovationsbidrag. Uppgifterna har hämtats från allabolag.se.

Undersökningen visar att av de 39 företag som beviljats innovationsbidrag och som fortfarande är verksamma hade 25 företag (64%) 0 anställda, 11 företag (28 %) 1 - 5 anställda, 3 företag (8%) 6 - 10 anställda och inga företag hade fler än 10 anställda.

Sammantaget kan vi konstatera att cirka 70% av företagen som beviljats innovationsbidrag hade omsättning under 300 000 kronor och 0 anställda. Det indikerar att det var helt nystartade företag. Övriga företag, cirka 30% som beviljats stöd hade omsättning på 300 000 – 10 000 000 och 1 – 10 anställda, dvs fåmansföretag eller företag som inte är nystartade utan som tagit nästa steg i utvecklingstrappan. Det var inga etablerade företag med över 10 anställda och endast två företag med omsättning på 10 000 000 kronor och uppåt som hade beviljats innovationsbidrag. Däremot ingick två av företagen i större koncerner. Slutsatsen är att innovationsbidraget främst har beviljats nystartade företag i tidigt skede.

2.4.3 Företag inom olika branscher

De företag som beviljats innovationsbidrag 2020 - 2022 omfattar en bredd av branscher och verksamheter, men där vissa branscher är dominerande och 62 % av företagen ingår i fyra branscher, medan övriga är spridda på ett stort antal branscher.

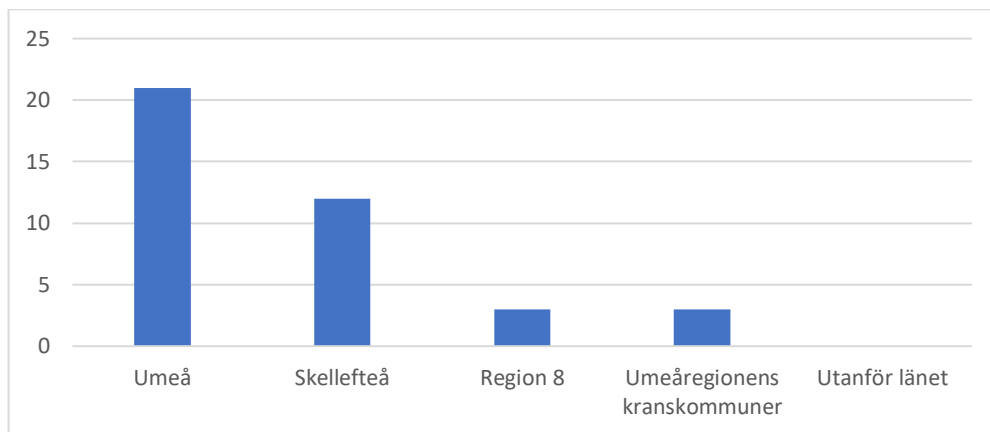
Figur 7. Företag inom olika branscher som beviljats innovationsbidrag. För att få överskådlighet visar diagrammet de sju största branscherna och övriga branscher redovisas som Övriga. Kategoriseringen bygger på SNI-kod med två siffror. Uppgifterna är hämtade från allabolag.se

Undersökningen visar att de fyra dominerande branscherna är Data, IT, telekommunikation (21%), Tillverkning och industri (21%), Utbildning, forskning och utveckling (10%) och Teknisk konsultverksamhet (10 %). Företag inom dessa fyra branscher har erhållit 62 % av innovationsbidragen. Övriga åtta branscher har tillsammans erhållit 38 % av innovationsbidragen.

Det är svårt att göra konkreta slutsatser om varför stödet har koncentrerats till företag inom vissa branscher, främst IT och Tillverkning och industri men inte exempelvis Kulturella och kreativa branscher. Det skulle kunna bero på att företagsstöden traditionellt sett inriktats på att skapa förutsättningar för tillväxt i tillverkande industrin och den snabbväxande IT-sektorn och att detta avspeglas i vilka företag som väljer att ansöka om stöd. Om man med innovationsbidraget vill nå andra "mjukare branscher" föreslår vi att dialog med företrädare för länets inkubatorer, science parks och andra företagsfrämjare om stödets utveckling genomförs. Ett av de företag som svarat på enkätundersökningen pekar på att det är viktigt att generellt bättre förstå arbetsprocesser och potential i KKB-företag.

2.4.4 Företag från olika geografier

De företag som har beviljats innovationsbidrag har sin hemvist i olika delar av Västerbottens län, i sju av länets 15 kommuner, men där de större kommunerna, i första hand Umeå kommun, är tydligt dominerande. De företag som beviljats innovationsbidrag bedriver fortfarande sin verksamhet i länet.

Figur 8. Företagens geografiska hemvist i olika delar av Västerbottens län när bidraget beviljades. Uppgifterna har inhämtats från NYPS kompletterat med allabolag.se.

Undersökningen visar att av de 39 företag som beviljats innovationsbidrag har stödet fördelats till 21 företag med hemvist i Umeå, 12 företag med hemvist i Skellefteå, tre företag med hemvist i kranskommunerna runt Umeå och tre företag med hemvist i inlandskommunerna (Region 8).

Tabellen nedan visar i vilka kommuner företagen som fick stöd och som fortfarande är verksamma har sin verksamhet idag.

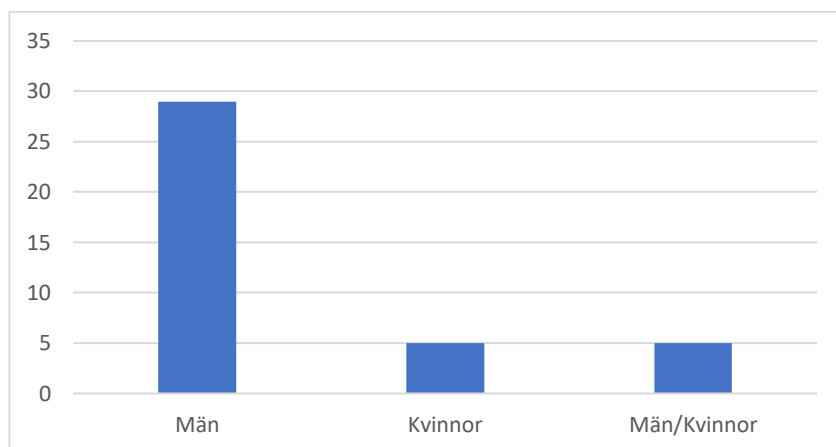
Kommun	Antal
Bjurholm	1
Robertsfors	1
Skellefteå	12
Storuman	2
Umeå	21
Vilhelmina	1
Vindeln	1

För att analysera och kunna dra slutsatser om fördelningen behövs en samlad analys av olika typer av företagsstöd. I dialog med projektstödshandläggare har framkommit att exempelvis företag i Västerbottens inland har tillgång till andra stöd, t ex investeringsbidrag, och att det kan vara en orsak till att företag i Region 8-kommunerna inte söker och beviljas innovationsbidrag i större utsträckning.

Ett annat skäl kan vara att företag som haft stöd av inkubatorer i Umeå och Skellefteå varit mer aktiva att söka innovationsbidrag. En slutsats av detta är att det i så fall är viktigt att det framgångsrika innovationsstödssystemet som har sin huvudsakliga placering i Umeå och Skellefteå även vidareutvecklas till att i högre grad omfatta övriga delar av Västerbottens län.

2.4.5 Företag som ägs eller drivs av kvinnor och män

De företag som beviljats innovationsbidrag ägs och drivs av kvinnor och män, men stödet till företag som ägs eller drivs av män är mycket dominerande. Detta gäller både antalet beviljade stöd och den totala storleken på det fördelade stödet.

Figur 9. Antal företag med män, kvinnor eller män och kvinnor som verklig huvudman som beviljats stöd. Uppgifterna är hämtade från allabolag.se

Undersökningen visar att en stor majoritet av innovationsbidragen (74%) beviljats företag som ägs av män (med män som verklig huvudman), samtidigt som 13% haft både kvinnor och män som verkliga huvudmän och 13% ägs enbart av kvinnor.

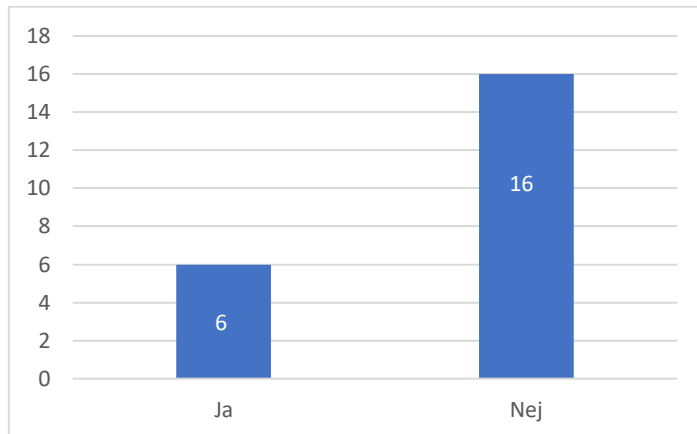
Sammanfattningsvis kan vi konstatera att en mycket stor del av innovationsbidragen har fördelats till företag med män som ägare (verkliga huvudmän). Det är svårt att göra konkreta slutsatser om varför

en så stor del av stödet har koncentrerats till företag som ägs och drivs av män och att kvinnor som entreprenörer är underrepresenterade men det är mycket angeläget att hitta förklaringar som kan bidra till att öka andelen företag som ägs av kvinnor som utvecklar innovationer med stöd av innovationsbidrag.

Undersökningar visar att enbart 25% av företagen i Sverige drivs av kvinnor jämfört med EUs genomsnitt som ligger på 33%. Kvinnor är dessutom ofta verksamma inom branscher med lite lägre marginaler som HR och konsumentnära tjänster medan det större kapitalet fortfarande finns inom mer teknikintensiva branscher där det finns möjlighet att på traditionellt sätt skala upp verksamheten. Denna förklaring till att få kvinnor tar del av innovationsstödet styrks av att innovationsbidragen i Västerbotten, som utgör ett tidigt steg i innovationsutvecklingen, till cirka 19% gått till kvinnor (beräknat på det stöd som enbart gått till företag som drivs av kvinnor och hälften av det stöd som gått till företag som drivs av både män och kvinnor), samtidigt som endast 0,5% av det svenska riskkapitalet som stödjer företag i ett senare uppskalningsskede går till företag som drivs av kvinnor.

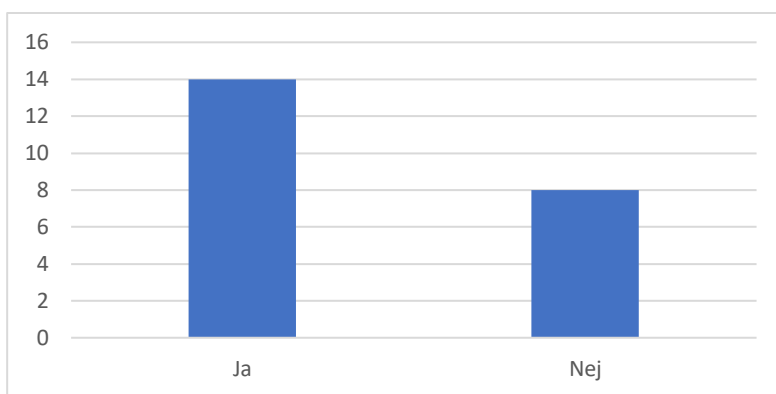
2.5 Företagens koppling till akademi och inkubatorer

För att undersöka om de företag som beviljats innovationsbidrag är forsknings- eller högre utbildningsrelaterade har vi i enkätundersökningen ställt frågan om företaget har koppling till akademien. På motsvarande sätt har vi också undersökt om de företag som erhållit innovationsbidrag har haft koppling till en inkubator.

Figur 10. Antal företag som haft koppling till akademien när de beviljades innovationsbidrag. Uppgifterna är hämtade från egen enkätundersökning.

Enkätundersökningen visar att av de företag som erhållit innovationsbidrag svarade 6 av totalt 22 företag (27%) att de haft koppling till akademien, medan 16 företag (73%) svarade att de inte haft koppling till akademien.

Figur 11. Antal företag som haft koppling till inkubator när de beviljades innovationsbidrag. Uppgifterna är hämtade från egen enkätundersökning.

När det gäller företag som när de beviljades innovationsbidrag hade koppling till inkubator visar enkätundersökningen att cirka 64 % de 22 företag som besvarat enkätundersökningen haft koppling till inkubator medan cirka 36 % inte haft koppling till inkubator.

Vi har här gjort en översiktlig genomgång av förändringar över tid och kan konstatera att antal företag som haft koppling till inkubatorer är högre under perioden 2020 - 2022 än under perioden 2010 - 2019. Vår slutsats är att det är logiskt och förväntat eftersom inkubatorerna i Västerbottens län stärkt och utvecklat sin roll under den andra hälften av perioden. Eftersom vi har god kunskap och inblick i inkubatorverksamheten kan vi också konstatera att entreprenörer som haft koppling främst till Uminova Innovation, men också till Arctic Business Incubator och i viss mån Umeå Biotech Incubator, har sökt och beviljats innovationsbidrag i högre utsträckning än exempelvis Uminova Expression och BIC Factory.

Några slutsatser som kan dras efter samtal med inkubatorföreträdare och genomförda fallstudier är att inkubatorernas affärscoacher har kunnat vägleda entreprenörerna att söka innovationsbidrag och att innovationsbidragen möjligen varit bättre anpassade för Tech, IT och Life Science än exempelvis Kulturella och Kreativa Branscher (KKB). Företrädare för inkubatorer har också som framgångsfaktor lyft fram vikten av att kombinera innovationsbidragen med kompetensstöd från inkubatorer, andra företagsfrämjare, kommunala näringslivskontor och investerare.

3 Företagens utveckling – aktiviteter, resultat och effekter

3.1 Inledning

En huvuduppgift inom utvärderingsuppdraget har varit att följa upp och analysera utvecklingen hos de företag som beviljats innovationsbidrag genom att undersöka vilka aktiviteter som genomförts, vilka resultat det lett fram till och vilka effekter som innovationsbidragen samlat har bidragit till. Vi har utgått från den effektlogikkedja som togs fram i början av uppdraget och som utgjort utgångspunkt för uppföljning och analyser.

I avsnitt tre redovisar vi också den undersökning som vi gjort om företagens upplevda nytta och oförutsedda effekter samt företagens synpunkter på hur innovationsbidraget kan utvecklas för att ge ännu mer nytta.

3.2 Företagens aktiviteter, resultat och nyttjande av annat innovationsstöd

3.2.1 Företagens aktiviteter och resultat

Med innovationsbidraget har företagen fått ökad möjlighet att utveckla innovationer och ta dem till marknaden. I enkätundersökningen och vid intervjuerna har vi noterat att företagen nyttjat innovationsbidraget till att utveckla produkten eller tjänsten genom att genomföra aktiviteter som exempelvis:

- Anlita externa konsulter
- Utveckla prototyper
- Testa och utveckla produkter, processer eller tjänster
- Färdigställa produkter eller tjänster
- Köpa in teknisk kompetens
- Anlita stöd för varumärksskydd
- Bygga hemsida
- Samarbeta med spetskompetens

Dessa aktiviteter har sedan lett fram till konkreta resultat som i många fall har varit en start för företaget, utvecklat ett nytt ben av verksamheten, utvecklat en ny produkt för att diversifiera utbudet eller vidareutvecklat en redan befintlig produkt eller tjänst och därmed utvecklat verksamheten.

Alla företag som beviljats innovationsbidrag inom ramprojektet kan ännu inte presentera tydliga resultat och eftersom vi inte fått svar från alla går det heller inte att sätt en siffra på hur stor andel av de beviljade innovationsbidragen som lett fram till utvecklade verksamheter men de svar vi fått indikerar att nyttan har varit stor. Även om en innovation som utvecklats med innovationsbidraget inte blir framgångsrik så ger den erfarenhet och insikt som entreprenören erhållit möjlighet att senare utveckla framgångsrika innovationer.

De resultat för företagen som vi kunnat utläsa i enkätundersökningen och fallstudierna är att innovationsbidraget bidragit till att de utvecklat piloter som kan testas på kund, tagit fram MVP:er som kan säljas, utvecklat mjukvaror m m och på så sätt kunnat skapa nya produkter och tjänster och därmed utvecklat och gjort sin verksamhet mer ekonomiskt hållbar. I den utvärdering som gjorts av innovationsstöden 2010 – 2022, d v s under en längre period, framkommer att innovationsbidragens resultat samlat leder fram till effekter som är till nytta för hela regionen, t ex att företagen skapat fler arbetstillfällen, anlitat andra företag som underleverantörer eller säljer sin produkt/tjänst till företag i regionen som därmed kan bli mer effektiva eller utvecklas

3.2.2 Företag som erhållit annat ekonomiskt stöd för innovationsutveckling

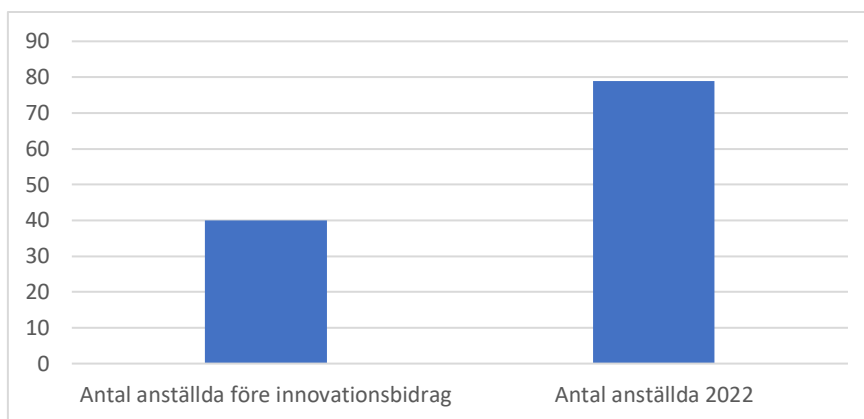
Av de företag som svarat på enkäten har hälften angett att de utöver innovationsbidraget även erhållit annat ekonomiskt stöd, exempelvis från Vinnova eller Almi. 11 av 22 företag som svarat på enkäten anger att de erhållit annat ekonomiskt stöd för innovationsutveckling och nio företag har svarat att man inte erhållit annat ekonomiskt stöd. Två har valt att inte svara på frågan.

För att undersöka om det finns ett samband mellan ytterligare ekonomiskt stöd och företagens överlevnad har vi tittat på om det finns någon korrelation mellan företag som fått flera olika innovationsstöd och företag som fortfarande är verksamma. I utvärderingen av Innovationsstöd 2010 – 2022 har vi gjort en jämförelse mellan företag som inte fått andra innovationsstöd och som är verksamma. Undersökningen visar att det är lika många verksamma företag som fått ytterligare stöd som de som inte fått ytterligare stöd. Det går därmed inte att dra någon slutsats att företagens överlevnad är korrelerat till ytterligare ekonomiskt stöd.

3.3 Effekter på företagens utveckling

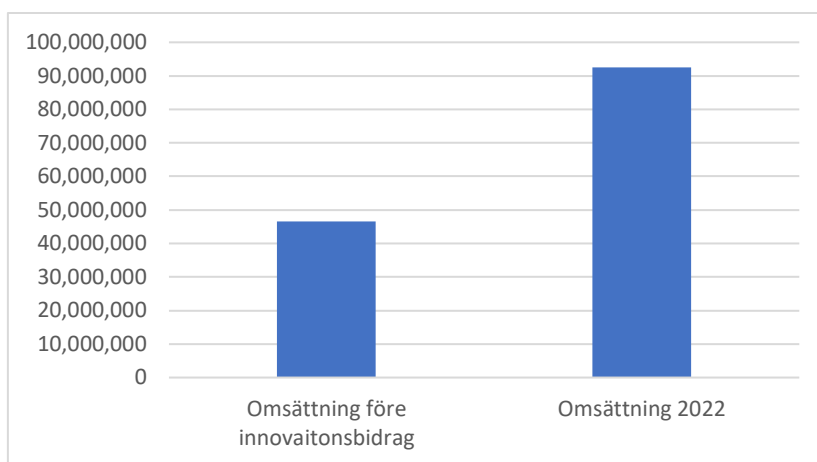
3.3.1 Företagens utveckling av omsättning och antal anställda

Ett sätt att undersöka företagens totala utveckling är att visa på hur antalet anställda inom företagen förändrats över tid. I bilden nedan visas hur många anställda som enligt företagens årsredovisningar fanns i bolagen innan innovationsbidragen beviljades (tiden för den mätningen varierar mellan 2020 – 2022). Denna siffra har jämförts med företagens antal anställda i årsredovisningen 2022 och resultatet visar att 40 anställda totalt fanns i bolagen innan innovationsbidraget och att 79 anställda fanns i de undersökta bolagen enligt 2022 års redovisning.

Figur 12. Företagens antal anställda innan innovationsbidrag beviljades samt år 2022.
Uppgifterna är hämtade från allabolag.se

Ett annat sätt att undersöka företagens utveckling är att visa på deras sammanlagda nettoomsättning. Med samma metod för datainsamlingen som beskrivs ovan med antalet anställda har företagens omsättning innan innovationsbidraget beviljats varit totalt 46 miljoner kronor och enligt årsredovisningen 2022 är deras totala nettoomsättning 92 miljoner kronor.

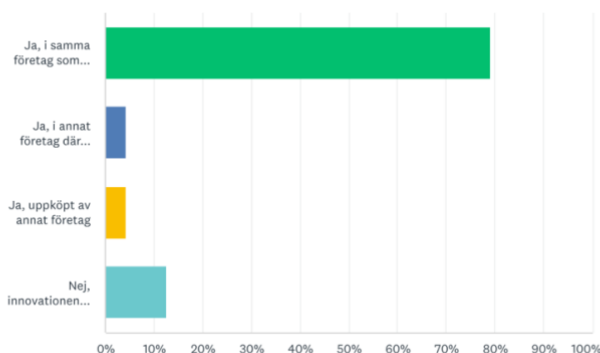
Figur 13. Företagens nettoomsättning innan innovationsbidraget beviljades samt år 2022. Uppgifterna är hämtade från allabolag.se

Undersökningen visar att de företag som tagit del av innovationsbidraget samlat har utvecklats positivt, nästan fördubblat antalet anställda från 40 till 79 och fördubblat sin omsättning från 46 miljoner kronor till 92 miljoner kronor. Slutsatser från utvärderingen av innovationsstödet 2010 – 2022 visar att ökningen av antal anställda och omsättning hos de företag som erhållit innovationsbidrag ökar ytterligare på längre sikt.

Det går inte att dra slutsatsen att denna utveckling beror på innovationsbidraget utan ett företags utveckling beror av många olika faktorer men det visar att företag som arbetar med innovationer växer. Det i sin tur leder till slutsatsen att det är viktigt att stötta företag och entreprenörer som har viljan och förmågan att skapa nya innovationer som inte bara utvecklar det egna företaget utan även bidrar till utveckling i regionen.

3.3.3 Företagens och innovationernas långsiktiga utveckling och ägande

För att få en tydligare bild av vad som hänt med de innovationer som företagen fått beviljade innovationsbidrag för att utveckla har frågan ställts till de 22 företag som svarat på enkäten om och i så fall på vilket sätt innovationen bedrivs idag.

Figur 14. Innovationens fortsatta resa. Uppgifterna är hämtade från egen enkätundersökning.

Enkätsvaren visade att bland de företag som beviljats innovationsbidrag mellan 2020 – 2022 bedriver alla vid årsskiftet 2022/2023 fortsatt verksamhet och av de är det 79 % som fortfarande bedriver, utvecklar eller säljer innovationen i samma företag som fick innovationsbidraget, 4 % av innovationerna bedrivs i ett avknoppat företag och 4 % är uppköpta och bedrivs i ett annat företag. 13 % av innovationerna har lagts ner och bedrivs, utvecklas eller säljs inte längre.

När det gäller företagens och innovationernas långsiktiga utveckling och ägande visar enkätundersökningen att innovationsbidraget i flertalet fall, 87 %, har bidragit till innovationer bedrivs, utvecklas eller säljs i det egna företaget, i avknoppat företag eller i företag som köpt upp innovationen eller företaget. Enbart en mindre del, 13 %, av innovationsbidragen har inte resulterat i att innovationens utveckling drivs vidare.

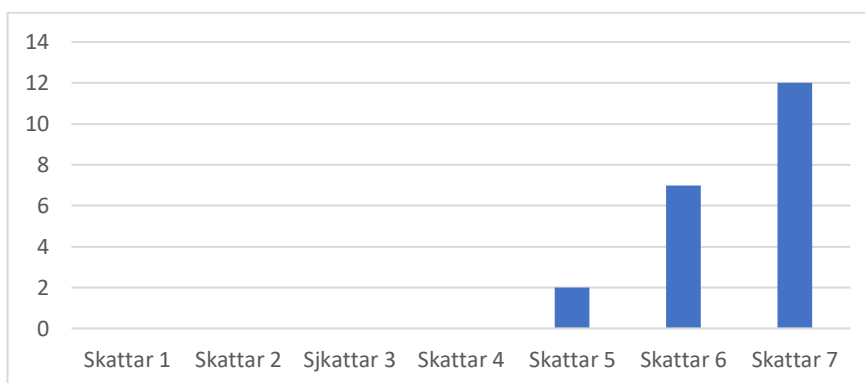
3.3.4 Effekter på andra företag

I enkätundersökningen fick företagen svara på frågan om deras innovation hade gett nytta hos andra företag och i de intervjuer som gjorts med fem företag inom ramen för fallstudierna diskuterades också vilken nytta innovationen gett till andra företag och individer i regionen. Svaren visar att de företag som växt bedömer att de ger nytta genom att de skapar arbetstillfällen i regionen, att de anlitar underkonsulter och köper tjänster, exempelvis anlitar cateringföretag och städföretag. I enkätsvaren nämns exempelvis köp av konsulttjänster i regionen, köp av utvecklings- och UX-tjänster. Ett av företagen hade hjälpt företag i Västerbotten att ställa om till digitala lösningar under pandemin och det finns även andra exempel på att de tjänster och produkter som företagen levererar ger nytta hos andra företag i regionen.

3.4 Företagens uppfattning om nytta och utveckling

3.4.1 Företagens upplevda nytta

En fråga i enkätundersökningen var i hur stor utsträckning man upplevde nyttan av innovationsbidraget. Företagen fick svara på en skala mellan 1 - 7 där 1 innebar mycket liten nytta och 7 innebar mycket stor nytta. Den genomsnittliga nyttan skattades till 6,5. Resultatet visar på en mycket hög upplevd nytta för de som varit mottagare av innovationsbidraget.

Figur 15. Företagens egna skattningar av nyttan med innovationsbidraget. Uppgifterna är hämtade från egen enkätundersökning.

Den konkreta nyttan som man upplevt varierade beroende på företagets innovation och i vilket skede av utvecklingen som innovationsbidraget söktes. Nedan listas några exempel på nytta som angetts i enkätundersökningen:

- Fick möjlighet att köpa in teknisk kompetens vi annars inte haft möjlighet till
- Pilotanläggningen hade annars inte blivit av
- Jag kunde gå vidare och lösa ex vis delar av hemsidans uppbyggnad, varumärkesskydd i EU och USA m m
- Rent ekonomisk nytta, utan detta stöd hade projektet ej lyckats ta första lilla steget
- Finansiering av en första satsning som annars inte hade blivit av
- Enormt. Det gör det möjligt för mig att ta steget att gå vidare med min företagsidé
- Utvecklade MVP som ledde till betalande kunder och tillväxt
- Möjlighet att testa funktioners värde innan vi lade allt för stora resurser på att utveckla dem vidare

Sammantaget kan vi konstatera att de flesta av företagen upplevt att innovationsbidragen gett mycket stor nytta och möjliggjort konkreta insatser som särskilt för nystartade företag som har små resurser, ofta har varit avgörande för att utveckla och kommersialisera en produkt eller tjänst t ex genom att utveckla en prototyp, ta fram en MVP eller anlita teknisk kompetens.

3.4.2 Oförutsedd utveckling av företagens verksamhet

En fråga som ställdes i enkätundersökningen var om företaget fått någon oväntad utveckling av sin verksamhet. Svaren visade på både positiv och negativ oförutsedd utveckling men många svarade också att ingen oförutsedd utveckling skett. Exempel på oförutsedd utveckling av företagens verksamhet som företagen uttryckt är:

- Ingen oförutsedd utveckling förutom pandemin som överlappade med projekttiden.
- Innovationen måste vidareutvecklas, eftersom det kommer fler kunder så kommer fler önskemål om nya funktioner.
- Produkten kommer att bli större än vad som tänktes när stödet söktes
- Tidsfördröjningar i utvecklingen men fortfarande samma marknadspotential
- Utveckling bättre än planerat. Kunder i alla nordiska länder, Holland, Italien. Och två affärer gjorda i USA.

3.4.3 Företagens synpunkter på innovationsbidraget

Den avslutande frågan i enkätundersökningen var om företagen önskade att något varit annorlunda när det gällde innovationsbidraget, som skulle gett innovationen bättre förutsättningar.

Några av företagen framförde att ansökan och administration varit krånglig och tidskrävande men det fanns även svar som sade det motsatta, att det varit smidigt och enkelt och att man fått bra hjälp av handläggaren. Ett annat svar som återkommer är att det varit svårt att lösa ekonomin när det

krävs att man betalar fakturorna innan man kan ansöka om utbetalning av stödet. En tredje synpunkt som framkom i intervjuerna är att det hade varit bra om pengarna även kunnat användas för att betala en anställds lön. Företaget i fråga uttryckte att man var tvungna att anlita konsulter vilket innebar att viss kompetens, efter avslutat arbete, fanns hos konsultföretaget i stället för i det företag som utvecklade innovationen.

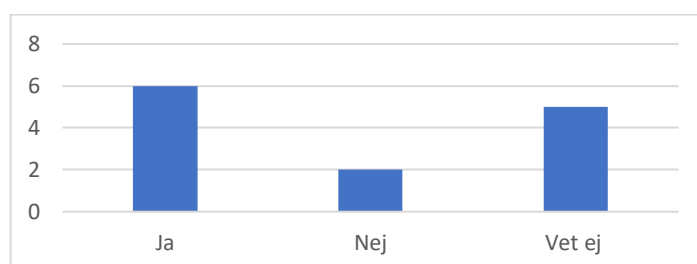
Exempel på synpunkter var:

- Vi tycker att hela upplevelsen/processen med innovationsbidraget har varit effektiv och smidig. Vi skulle definitivt rekommendera andra att söka.
- Allt har varit positivt! Det enda vi kan komma på är att portalen där stödet hanteras kunde varit mer användarvänlig.
- Innovationsbidraget är mycket viktigt för att ett startup ska kunna ta nästa steg i utvecklingen. En utmaning för många startups är att ligga ute med pengar för att få betalning av innovationsbidraget i efterhand.
- Rapporteringen var besvärlig, kopplat till hur svårt det är att göra en tydlig årsplan och följa den som startup.
- Önskar förenklad ansökan
- En sak som kan vara tuff när man utvecklar är att man måste ligga ute med pengarna så pass länge, eftersom man får bidraget när man kan visa att fakturorna blivit betalda. Tänker att det hade kanske varit möjligt att få bidraget när man fått fakturan men att man sedan var skyldig på samma sätt att redovisa/styrka att betalningen gjorts.
- Möjlighet att få en del utbetalt i förskott hade underlättat likviditeten och möjliggjort snabbare färdigställande av projektet.

Flera företag passade även på att tacka för att de fått möjlighet att erhålla stödet som hjälpt dem i utvecklingen av sin innovation.

3.4.4 Företagens insikt om innovationsbidraget delfinansierats av EU

Region Västerbotten har som del av uppdraget att utvärdera innovationsstödet i Västerbotten 2020 – 2022 efterfrågat information om stödmottagarnas insikt om innovationsbidraget delfinansierats av EU. Vi har därför ställt en fråga om stödet varit delfinansierat EU med svarsalternativen ja, nej och vet ej. Av de innovationsbidrag som betalats ut hade 24 företag fått stöd som delfinansierats av EU. Av dessa 24 hade 13 svarat på enkäten och deras svar på frågan om stödet var delfinansierat av EU fördelade sig enligt nedan.

Figur 16. Företagens insikt om innovationsbidraget delfinansierats av EU.
Uppgifterna har inhämtats genom egen enkätundersökning

Svaren visar att endast cirka hälften känner till att stödet är delfinansierats av EU.

4 Fallstudier av företag som beviljats innovationsbidrag

4.1 Inledning

Utvärderingen har omfattat en fallstudie av ett företag som beviljats innovationsbidrag inom ramprojektet 2020 – 2022 och en sammanfattning av fallstudier avseende fyra företag som beviljats innovationsbidrag innan 2020. Skälet till att även redovisa erfarenheter från företag som tidigare fått innovationsbidrag är att effekterna av stödet ofta kan bedömas först efter några år och att det därigenom skapar ett större värde för utvärderingen.

Syftet med fallstudierna har varit att visa på företag med olika förutsättningar som beviljats innovationsbidrag, vilka konkreta åtgärder som genomförts, vilka resultat och vilka effekter som stödet bidragit till och entreprenörernas uppfattning av nytta och förbättringsmöjligheter. Urvalet av företag har skett mycket medvetet för att få ett brett, allsidigt underlag med en fördelning mellan etablerade företag och start ups, företag av olika storlek, företag som haft hemvist i olika delar av Västerbottens län, företag som har varit verksamma inom olika branscher och företag som har haft kvinnor och män som ägare. För att få bästa möjliga allsidiga bild grundar vi denna utvärdering på fallstudier genomförda under en längre period som är generellt representativ även för 2020 – 2022. De visar också på ett bättre sätt på de effekter som innovationsbidragen bidragit till.

Vi har valt att fokusera på framgångsfaktorer för företag där innovationsbidraget har haft nytta och bidragit till positiva resultat och effekter, eftersom vår analys visar att det är svårt att verifiera tydliga samband mellan företag där innovationsbidraget haft liten effekt på ett företags utveckling då det inte varit möjligt att avgränsa från andra faktorer. Fallstudierna baseras på telefonintervjuer med verksamhetsledare på cirka 30 minuter som kompletterats med företagsfakta från allabolag.se.

I det följande redovisas en fallstudie med företaget Ekonomikollen i Umeå AB, som har omfattat en intervju med dess VD Hanna Wiik. För att skapa mervärde till utvärderingen redovisas dessutom en sammanfattning av fallstudier med företagen BI Nordic, Elastisys, Logscom och Nordic Biomarker som gjorts i den studie som omfattar perioden 2010 - 2022.

4.2 Ekonomikollen i Umeå AB

Bakgrundsinformation och syfte

Ekonomikollen i Umeå AB fick innovationsbidrag på 274 000 kronor beviljat 2021. Av den beviljade summan har 220 000 kronor betalats ut hittills men utveckling av innovationen pågår fortfarande så även de resterande beviljade medlen kommer att nyttjas. Ekonomikollen registrerades 2016 och år 2020, innan innovationsbidraget beviljades, omsatte företaget cirka 2,7 miljoner kronor och hade tre anställda. År 2022 var omsättningen cirka 3,5 miljoner kronor och antalet anställda var fyra.

Den innovation som bidraget avser är ett internt planeringsverktyg för små företag. Det är en bred tjänst som samlar program och funktioner som har med den interna strukturen att göra, t ex ett årshjul där man också kan sortera på olika kategorier. Verktöget kommer att vara ett startpaket för företag som växer.

Entreprenören har drivit Ekonomikollen sedan 2016 och satt då i inkubatorn BIC Factory men i samband med att hon sökte innovationsbidraget för planeringsverktyget hade hon ingen koppling till någon inkubator. Den intervjuade entreprenören tycker att innovationsbidraget är bra och enkelt utformat och att de fick bra hjälp av handläggaren. De har inte erhållit några andra bidrag för att utveckla den nya innovationen.

Under innovationsstödet

Den intervjuade entreprenören anser att det inte hade varit möjligt att finansiera uppstarten av den nya tjänsten utan det beviljade innovationsbidraget. Hon menar att det är tack vare det som de nu kunnat ta fram en prototyp. Med prototypen framtagen har de kunnat ta in en pilotkund vilket har varit väldigt värdefullt. Med hjälp av pilotkunden har de skapat strukturen i verktyget så att det blir mer användarvänligt.

Ansökan och rapportering har fungerat bra och kontakten med handläggaren har varit positiv. Det som upplevdes svårt vid ansökan var att bedöma var kostnaderna skulle landa eftersom utvecklingskostnader av IT-system kan vara svåra att planera för. Systemet har kostat mer än hon räknat med men blivit bättre än hon trodde innan arbetet påbörjades.

Efter innovationsstödet

Innovationen som innovationsstödet avser utvecklas fortfarande och allt beviljat stöd har ännu inte nyttjats. Det tidigare innehållet i Ekonomikollen i Umeå AB har sålts och i nuläget är det enbart planeringsverktyget som ingår i företaget. Entreprenören har varit i kontakt med Uminova Innovation för att få strategiskt stöd och rådgivning.

Den utvecklade innovationen har redan nu gett nytta för andra företag genom inköp av IT-tjänster från ett lokalt bolag. Pilotkunder som nyttjar tjänsten är också små lokala bolag.

När entreprenören startade upp Ekonomikollen var fokus i systemen på ekonomi och vägledning. I dag har fokus flyttats till mer mjuka sidor som t ex arbetsmiljö och hälsa då hennes bedömning är att små företag har behov av vägledning inom dessa områden.

I framtiden är det denna tjänst som kommer att vara Ekonomikollens huvudsakliga produkt och planen är att på sikt anställa fler.

Entreprenörens medskick är att det är väldigt viktigt att sådana här stöd finns då man som företag i utveckling annars är ganska ensam. Hon hoppas att denna stödform kommer att finnas kvar.

4.3 Sammanfattning av fallstudier med företag som beviljats innovationsbidrag innan 2020

Företagen i fallstudien finns inom olika branscher och har erhållit mellan 280 000 – 1 200 000 kronor i innovationsbidrag. Ett av företagen använde innovationsbidraget till att utveckla sin första produkt, ett företag var redan etablerat och nyttjade innovationsbidraget för att bredda sitt sortiment och ta fram en andra produkt och två av företagen sålde konsulttjänster och nyttjade bidraget till att utveckla en produkt. Ett av företagen hade fått innovationsbidrag beviljat tre gånger och de övriga en gång.

Den konkreta nyttan som innovationsbidraget gav de företag som ingick i fallstudierna var att de kunde finansiera konsulter som hjälpte till med utvecklingen av innovationerna, konsult hjälp med patentansökning, material till tillverkning samt finansiering av en forskare som tog fram en ny produkt.

En utmaning som upplevts var att bedöma hur stort bidrag som skulle sökas eftersom exempelvis utvecklingskostnader av programvara kan vara svåra att beräkna i förväg. En reflektion var också att det skulle varit enklare om man kunnat använda innovationsstödet för att finansiera egna anställda i stället för att anlita konsulter, då hade man också enklare kunnat behållit kompetensen i det egna bolaget. Ett önskemål som framkom var att man skulle kunnat få utbetalningen i förskott då intäkterna i företaget då inte var så stora.

Alla företagen tyckte att kontakten med handläggaren hade fungerat bra och att rapportering och utbetalningsrutiner fungerade bra.

Efter innovationsbidraget har alla fyra företagen fortsatt utvecklat verksamheten. Två har ökat omsättningen med flera hundra procent och har tillsammans cirka 120 anställda. All utveckling i företagen kan inte kopplas till innovationsbidragen men alla de intervjuade var övertygande om att de inte kunnat göra den satsning de gjort, vid den tidpunkt det gjordes om de inte haft tillgång till innovationsbidraget och alla ansåg att de haft stor nytta av det stöd som innovationsbidraget.

5 Sammanfattning, slutsatser och rekommendationer

5.1 Uppdrag och metod

Region Västerbotten har uppdragit till Regionakademien AB att genomföra en fördjupad utvärdering av resultatet och effekterna av innovationsbidragen 2020 – 2022 och komma fram till slutsatser och rekommendationer. Vi har utgått från en effektlogikkedja som ger en helhetsbild, visar på samband och tydliggör vilka antaganden som ligger till grund för analysen.

Data och information för analys har samlats in genom skrivbordsundersökning med data från NYPS och information från allabolag.se, en egen enkätundersökning med 22 företag och fallstudie med ett företag med intervju som beviljats innovationsbidrag 2020-2022 kompletterad med sammanfattning av fallstudier med företag som beviljats innovationsbidrag innan 2020. Vi har kompletterat vår analys

med egna erfarenheter av att erhålla innovationsbidrag och fokuserat på de frågeställningar som Region Västerbotten vill ha besvarade inom uppdraget.

5.2 Analys och slutsatser om innovationsbidragens bidrag till resultat och effekter

De 42 beviljade innovationsbidragen har möjliggjort för företag att genomföra aktiviteter för att utveckla deras innovationer. Stödet har där möjliggjort för företagen att genomföra exempelvis följande aktiviteter, anlita externa konsulter, utveckla prototyper, testa och utveckla produkter, processer eller tjänster, färdigställa produkter eller tjänster, köpa in teknisk kompetens, anlita stöd för varumärkesskydd, bygga hemsida och samarbeta med spetskompetens. Den genomförda enkätundersökningen och fallstudierna tyder på att innovationsbidraget är väl utformat för att kunna stödja företagens konkreta aktiviteter utifrån företagens behov.

Vår enkätundersökning och våra fallstudier visar också att innovationsbidraget har bidragit till konkreta resultat hos företagen och är anpassat till den utvecklingsfas som företagens innovation befinner sig i. Bland konkreta resultat hos företagen som projektet har bidragit till märks att de utvecklat piloter som kan testas på kund, tagit fram MVP:er som kan säljas och utvecklat mjukvaror. De konkreta resultaten handlar både om teknik- och marknadsutveckling och utvecklade förmågor hos entreprenörerna.

När det gäller innovationsbidragens effekter har vi haft fokus på den samlade utvecklingen av företagens omsättning och antal anställda. Vi har däremot valt att inte summera företagens resultat/vinst eftersom vinsten under en period kan visa på negativa resultat på grund av att företagen har låga intäkter och samtidigt kostnader på grund av att verksamheten finansierats med lån och riskkapital och blir därmed inte representativt för företagens utveckling.

När vi analyserar den totala omsättningsökningen ser vi att de företag som har erhållit innovationsbidrag samlat har utvecklats positivt, nästan fördubblat antalet anställda från 40 till 79 miljoner kronor och fördubblat sin omsättning från 46 till 92 miljoner kronor. Slutsatser från utvärderingen av innovationsstödet 2010 – 2022 visar att ökningen av antal anställda och omsättning hos de företag som erhållit innovationsbidrag ökar ytterligare på längre sikt. Det går inte att dra slutsatsen att denna utveckling beror enbart på innovationsbidraget utan ett företags utveckling beror av många olika faktorer men det visar att företag som arbetar med innovationer växer. Det i sin tur leder till slutsatsen att det är viktigt att stötta företag och entreprenörer som har viljan och förmågan att skapa nya innovationer som inte bara utvecklar det egna företaget utan även bidrar till utveckling i regionen.

När det gäller företagens och innovationernas långsiktiga utveckling och ägande visar enkätundersökningen att innovationsbidraget i flertalet fall, 87 %, har bidragit till att innovationer bedrivs, utvecklas eller säljs i det egna företaget, i avknoppat företag eller i företag som köpt upp innovationen eller företaget. Enbart en mindre del, 13 %, av innovationsbidragen har inte resulterat i att innovationsutvecklingen drivs vidare.

Undersökningen visar också att innovationerna har gett nytta hos andra företag. Den visar att de företag som växt bedömer att de ger nytta genom att de skapar arbetstillfällen i regionen, att de anlitar underkonsulter och köper tjänster, exempelvis anlitar cateringföretag och städföretag.

5.3 Analys och slutsatser om företagens uppfattning om nytta och utveckling

Sammantaget kan vi konstatera att de flesta av företagen upplevt att innovationsbidragen gett mycket stor nytta och möjliggjort konkreta insatser som särskilt för nystartade företag som har små resurser, ofta har varit avgörande för att utveckla och kommersialisera en produkt eller tjänst, t ex genom att utveckla en prototyp, ta fram en MVP, utveckla pilotanläggning, anlita teknisk kompetens, bygga hemsida och anlita UX-designer. Enkätundersökningen visar i hur stor utsträckning företagen upplevde nyttan av innovationsbidraget. Företagen fick svara på en skala mellan 1 - 7 där 1 innebar mycket liten nytta och 7 innebar mycket stor nytta. Den genomsnittliga siffran var 6,5.

I enkätundersökningen ställdes också frågan om företagen önskade att något varit annorlunda när det gällde innovationsbidraget, som skulle gett innovationen bättre förutsättningar. De företag som besvarat frågan är mestadels positiva och uttryckte att administrationen varit smidig och enkel och att man fått bra hjälp av handläggaren. Bland de förbättringsförslag som företagen framfört märks förenklad ansökan, att ansökningsportalen kunde ha varit mer användarvänlig, att rapporteringen varit besvärlig, att det varit svårt att lösa ekonomin när det krävs att man betalar fakturorna innan man kan ansöka om utbetalning av stödet och att det varit önskvärt att kunna anställa personal. Ett skäl till det sistnämnda är att företagen annars blir tvungna att anlita konsulter vilket innebär att viss kompetens, efter avslutat arbete, finns hos konsultföretaget istället för i det företag som utvecklade innovationen.

5.4 Analys, slutsatser och rekommendationer om innovationsbidragens fördelning på företagens storlek, branscher, geografi och kön

När det gäller fördelningen av innovationsbidrag till företag i olika storlek visar undersökningen att cirka 70% av de företag som beviljats innovationsbidrag hade omsättning på under 300 000 kronor och 0 anställda. Det indikerar att det var helt nystartade företag. Övriga företag, cirka 30% av de som beviljats stöd, hade omsättning på 300 000 – 10 000 000 och 1 – 10 anställda, dvs fåmansföretag eller företag som inte är nystartade utan som tagit nästa steg i utvecklingstrappan.

När det gäller fördelningen på branscher visar undersökningen de fyra dominerande branscherna bland företag som beviljats innovationsbidrag är Data, IT, telekommunikation (21% av företagen), Tillverkning och industri (21% av företagen), Utbildning, forskning och utveckling (10% av företagen) och Teknisk konsultverksamhet (10% företagen). Företag inom dessa fyra branscher har erhållit 62 % av innovationsbidragen. Övriga åtta branscher har tillsammans erhållit 38 % av innovationsbidragen.

Det är svårt att dra säkra slutsatser om varför stödet har koncentrerats till företag inom vissa branscher, främst IT och Tillverkning och industri men inte till exempelvis Kulturella och kreativa branscher. Det skulle kunna bero på att företagsstöden traditionellt sett inriktats på att skapa förutsättningar för tillväxt i tillverkande industrin och den snabbväxande IT-sektorn och att detta

avspeglas i vilka företag som väljer att ansöka om stöd. Om man med innovationsbidraget vill nå andra "mjukare branscher" föreslår vi att dialog med företrädare för länets inkubatorer, science parks och andra företagsfrämjare om stödets utveckling genomförs.

När det gäller företagens geografiska hemvist visar undersökningen att av de 39 företag som beviljats innovationsbidrag har stödet fördelats till 21 företag med hemvist i Umeå, 12 företag med hemvist i Skellefteå, tre företag med hemvist i kranskommunerna runt Umeå och tre företag med hemvist i inlandskommunerna (Region 8). Innovationsbidrag hade beviljats till företag med hemvist i sju av 15 kommuner i Västerbottens län.

För att analysera och kunna dra slutsatser om fördelningen behövs en samlad analys av olika typer av företagsstöd. I dialog med projektstödshandläggare har framkommit att företag i exempelvis Västerbottens inland har tillgång till andra stöd, t ex investeringsbidrag, och att det kan vara en orsak till att företagen inte sökt och beviljats innovationsbidrag i större omfattning. Ett annat skäl kan vara att företag som haft stöd av inkubatorer i Umeå och Skellefteå varit mer aktiva att söka innovationsbidrag. En slutsats av detta är att det i så fall är viktigt att det framgångsrika innovationsstödsystemet som har sin bas i Umeå och Skellefteå även vidareutvecklas till att i högre grad omfatta övriga delar av Västerbottens län.

När det gäller fördelningen av innovationsbidragen mellan män och kvinnor kan vi konstatera att en stor del av innovationsbidragen (cirka 75%) har fördelats till företag med enbart män som ägare och en liten del (cirka 13%) har fördelats till företag med enbart kvinnor som ägare.

Det är svårt att dra säkra slutsatser om varför en så stor del av stödet har koncentrerats till företag som ägs och drivs av män och att kvinnor som entreprenörer är underrepresenterade men det är mycket angeläget att hitta förklaringar som kan bidra till att öka antalet företag som ägs av kvinnor som utvecklar innovationer med stöd av innovationsbidrag.

Undersökningar visar att enbart 25% av företagen i Sverige drivs av kvinnor. Kvinnor är dessutom ofta verksamma inom branscher med lite lägre marginaler som HR och konsumentnära tjänster medan det större kapitalet fortfarande finns inom mer teknikintensiva branscher där det finns möjlighet att på traditionellt sätt skala upp verksamheten. Denna förklaring styrks av att innovationsbidragen i Västerbotten, som utgör ett tidigt steg i innovationsutvecklingen, till cirka 19% gått till kvinnor (medräknat företag som enbart ägs av kvinnor och hälften av de företag som ägs av både kvinnor och män) samtidigt som endast 0,5% av det svenska riskkapitalet som stödjer företag i ett senare uppskalningsskede går till företag som drivs av kvinnor.

När det gäller företag som när de beviljades innovationsbidrag hade koppling till inkubator visar enkätundersökningen att 64% av de företag som besvarat enkätundersökningen haft koppling till inkubator. Vår slutsats är att det är logiskt och förväntat eftersom inkubatorerna i Västerbottens län har en betydelsefull roll som innovationsstödjare och som utvecklats successivt under den senaste tio-årsperioden. Eftersom vi har god kunskap och inblick i inkubatorverksamheten kan vi också konstatera att entreprenörer som haft koppling främst till Uminova Innovation, men också till Arctic Business Incubator och i viss mån Umeå Biotech Incubator, har sökt och beviljats innovationsbidrag i högre utsträckning än andra inkubatorer, t ex Uminova Expression och BIC Factory.

Några slutsatser som kan dras efter samtal med inkubatorföreträdare och genomförda fallstudier är att inkubatorernas affärscoacher har kunnat vägleda entreprenörerna att söka innovationsbidrag och att innovationsbidragen möjligen varit bättre anpassade för Tech, IT och Life Science än exempelvis Kulturella och Kreativa Branscher (KKB). Företrädare för inkubatorer har också som framgångsfaktor lyft fram vikten av att kombinera innovationsbidragen med kompetensstöd från inkubatorer, andra företagsfrämjare, kommunala näringslivskontor och investerare. Som utvärderare föreslår vi därför att innovationsutvecklingen under bidragstiden, om företaget har behov av det, ska kunna stödjas av affärsutvecklingskompetens på förslag av Region Västerbottens handläggare.

5.5 Analys, slutsatser och rekommendationer om innovationsbidragen i ett systemanalytiskt perspektiv

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att innovationsbidragen fyller en viktig funktion särskilt för nystartade företags utveckling i Västerbottens län, för regionens samlade innovationsekosystem och därmed också för regionens hållbara tillväxt. Vår undersökning visar att företag som beviljats innovationsstöd i de flesta fall upplever att det varit till stor nytta och ibland helt avgörande för att utveckla innovationen.

När det gäller betydelsen av innovationsbidragen som beståndsdel i innovationsekosystemet kan vi först konstatera att Västerbottens län har ett väl utvecklat innovationsstödsystem med flera inkubatorer där de tre akademiska Uminova eXpression (KKB), Uminova Innovation (TECH) och Umeå Biotech Incubator (Life Science) samt BIC Factory (unga entreprenörer) tillsammans med Science Park i Umeå har sin hemvist i Umeå. Arctic Business Incubator (ABI) och innovationsbolaget Skellefteå Science City har sin hemvist i Skellefteå. Vidare bedriver inkubatorn GoBusiness viss verksamhet i Västerbotten. Därutöver finns ett antal företagsfrämjare, kluster och innovationsplattformar som stödjer utvecklingen av innovativa företag. Region Västerbotten har flera betydelsefulla roller och verktyg som stödjer innovationsutvecklingen, bland annat projektet Regional innovationsledning i omställning (RIO), delägarskap i och finansiering av flera innovationsstödjande organisationer, projektfinansiering till innovationsutveckling och företagsstöd i form av innovationsbidrag och innovationscheckar.

Utvärderingen visar att innovationsbidragen fyller en mycket viktig funktion i detta sammanhang eftersom det är ett stöd som är konkret, väl anpassat till företagens behov och som företagen själva kan disponera. Det utgör därmed också ett viktigt verktyg, som understödjer affärsutvecklare hos inkubatorer och andra företagsfrämjare i deras stödjande arbete.

Utvärderingsuppdraget omfattar också att utifrån vår erfarenhet redovisa EU-stödets nytta och vad det ger för nytta i förhållande till projektfinansiering. Skälet till att frågan ställts var att vi på Regionakademien har omfattande erfarenhet som extern utvärderare av ett 30-tal ERUF-projekt varav cirka hälften har omfattat innovations- och näringslivsutveckling samt som projektledare i flera regionala ERUF-projekt och Interreg-projekt.

Först och främst kan vi konstatera att innovationsstödet och projektfinansieringen är två mycket betydelsefulla verktyg och beståndsdelar i innovationsekosystemet som inte ska ses som två konkurrenter som ska ställas emot varandra utan som två olika komponenter som samspelar med varandra mot ett och samma mål.

Projektfinansieringen gör det möjligt för organisationer i det innovationsstödjande systemet, t ex inkubatorer, science parks, andra företagsfrämjare och kommunala näringslivskontor att stödja entreprenörer att utveckla sina idéer och kommersialisera sina innovationer. Det sker t ex genom affärsrådgivning, nätverksbyggande, matchmaking, kompetenshöjande aktiviteter och koppling till pilotanläggningar. Projektfinansieringen bidrar därigenom till ett slags infrastruktur för att stödja entreprenörerna i deras ansträngningar med att ta idé till innovation. Innovationsstöden inriktas på att stödja företagets produkt- och tjänsteutveckling genom att finansiera konkreta insatser i själva företagen och som entreprenörerna själva kan styra över och disponera. De har därmed en betydelsefull och uppskattad roll som komplement till projektfinansiering. Ett exempel på hur samspelet kan ske är att en entreprenör får stöd av affärsutvecklare hos en inkubator som också bistår entreprenören med att hitta lämplig finansiering för att ta nästa steg i innovationsutvecklingen, t ex innovationsbidrag för att ta fram en MVP. Om och när innovationsbidrag beviljas kan affärsrådgivaren utgöra ett kompetensstöd som bidrar till att innovationsstödet används på bästa sätt för att ta nästa steg.

Vi uppfattar dock att innovationsbidragen fortfarande är förhållandevis okända hos många företag och organisationer och de bör i större utsträckning uppmärksammas. Därför rekommenderar vi att Region Västerbotten sprider kunskap och erfarenheter om innovationsbidraget, dess funktion och mervärden till andra innovationsstödjande och företagsfrämjande aktörer och för en dialog om hur stödet kan nyttjas, utvecklas och förbättras. Regionakademien är mycket positiv till att delta i ett sådant arbete.

Kontaktuppgifter till Regionakademien AB

Peter Hedman, peter.hedman@regionakademien.se

Lena Hedman Rahm, lena.hedman.rahm@regionakademien.se

Besöksadress: Skolgatan 53

Postadress: 903 27 Umeå

Webbplats: Regionakademien.se